

Karel Jaromír Erben

Aleš Fetters

Od narození jednoho z nejznámějších a největších českých básníků uplyne v listopadu už dvě stě let. Karel Jaromír Erben byl jen o rok mladší než Karel Hynek Mácha. Dva vrstevníci, básníci tak odlišní jak svým dílem literárním, tak svým životem, se setkali na studiích práv v Praze. Mácha je končil v r. 1836, Erben 1837. Oba pocházeli z poměrů skromných, Mácha ovšem rodilý Pražan a svým způsobem „bouřlivák“, Erben mladík povahy zcela odlišné z malého podkrkonošského městečka, z Miletína, poznamenaný nejen skrovnými poměry, z nichž vyšel (a v nichž i pak dlouho žil), ale i od dětství nevalným zdravím. Z devíti dětí svých rodičů se jen on a sestra Josefa dožili dospělosti. Strýc Erbenův byl v Miletíně učitelem a spolu s farářem Arnoldem nasměroval synovce na studia, po miletínské škole na gymnázium do Hradce Králové. Po dokončení právnických studií nastoupil nejdříve na neplacené úřednické místo u soudu, pak vystřídal několik míst nevalně placených, existenční zajištění pro sebe a rodinu získal až v roce 1851, když byl, čtyřicetiletý, jmenován archivářem města Prahy.

Erben žije v povědomí národa básněmi z Kytice, jedné ze tří nejvydávanějších českých knih (vedle Máje a Babičky). S verši z ní se sešel snad každý, snad každý nějaký verš z ní může odříkat. Hluboko v povědomí zůstávají Polednice, Vodník, Štědrý den, Poklad, Svatební košile... Básně vznikaly postupně, první varianta Polednice byla napsána dvacet let před vydáním sbírky, Poklad patnáct let před jejím vydáním. Jeho otištění vzbudilo velmi kladný ohlas, báseň upoutala např. i Františka Palackého. Báseň Záhořovo lože psal Erben jako básnickou opozici vůči Máchovu Máji. Souborné vydání Kytice (v roce 1853) bylo v době bachovského útlumu života nejen politického, ale i literárního vsutku událostí.

Mnohý jistě ví, že Erben také sbíral a vydal české lidové písně (sebral jich přes dva tisíce) a že psal zejména pohádky. Ty jsou spolu s básněmi z Kytice také stále živé. Méně známé, nebo spíš už zcela neznámé, je, že se zasloužil o vydávání řady starších, zejména středověkých spisů (třeba spisů Husových) a že také hojně překládal. Přes tu nezměrnou píli a pracovitost se po většinu života jen velmi skrovně „protloukal“. „Kašlával krev smíšenou s černým prachem archivů,“ napsal kdysi výstižně básník Jan Skácel. Pro velkého, kritického Šaldu byl jedním „z největších mistrů slova českého: Uzavřel tím do mramoru svého verše nejen celou jednu epochu, nýbrž i celý svět, celý vesmír hodnot ethických i mythických.“

Karel Jaromír Erben zemřel po delší nemoci v 59 letech v Praze. Rodný Miletín mu v červenci 1901 postavil na náměstí pomník. Stojí tam už 110 let (ovšem v letech druhé světové války byly busta a bronzové plastiky sejmuty, zachráněny tak před roztavením a v roce 1945 opět osazeny). O dva roky dříve byla odhalena pamětní deska na Erbenově rodném domku. Ten má ovšem podobu, kterou dostal po požáru v roce 1846, tedy ne z doby, kdy tam Erben žil. Městečko Miletín má dávnou slavnou historii, „lesy miletínské“ jsou zvěčněny v jedné z básní Rukopisu královédvorského (a připomněli jsme je v textu o Václavu Hankovi, o dvacet let starším než Erben). Miletín navštívil v roce 1833 Mácha při své „pouti krkonošské“, navštívil tam přítele Jana K. Lhotu, který byl i přítelem Erbenovým. Dnes je město známé spíše miletínskými modlitbičkami, které nabízí Erbenova cukrárna na náměstí. Je navštěvovanější než básníkův rodný domek. To nese život. Ale význam osobnosti a díla Karla Jaromíra Erbena je trvalý, „básník Kytice“ zůstává stále živý.